

**Программа курса  
«Риторика для граждан Республики Казахстан»**

**Объем и содержание учебной дисциплины «Риторика»**

| Форма обучения | Общий объем (трудоемкость)<br>Часов | в том числе аудиторная контактная работа обучающихся с преподавателем, час |        |                                    |                      |              | Самостоятельная работа, час | Форма промежуточной аттестации |
|----------------|-------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|--------|------------------------------------|----------------------|--------------|-----------------------------|--------------------------------|
|                |                                     | Всего                                                                      | Лекции | Практические (семинарские) занятия | Лабораторные занятия | Консультации |                             |                                |
| дистанционная  | 36                                  | 36                                                                         | 10     | -                                  | -                    | -            | 26                          | тест                           |

**Тематический план**

| № п/п | Основные разделы и темы учебной дисциплины                                                                             | Часов  |                        |
|-------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|------------------------|
|       |                                                                                                                        | Лекции | Самостоятельная работа |
| 1.    | Риторика как учение об ораторском искусстве.                                                                           | 2      | 2                      |
| 2.    | Виды красноречия                                                                                                       | 2      | 4                      |
|       | Тема 2.1. Сферы коммуникации и ораторская речь. Роды и виды красноречия по сфере применения, их краткая характеристика | 1      |                        |
|       | Тема 2.2. Виды речи по цели выступления и их жанры                                                                     | 1      |                        |
| 3.    | Основные этапы подготовки к публичному выступлению                                                                     |        | 10                     |
|       | Тема 3.1. Этап инвенции.                                                                                               |        | 2                      |
|       | Тема 3.2. Этап диспозиции                                                                                              |        | 2                      |
|       | Тема 3.3. Этап элокуции.                                                                                               |        | 2                      |
|       | Тема 3.4. Этап мемория. Этап акцио.                                                                                    |        | 2                      |
| 4.    | Аргументация и ее виды                                                                                                 | 2      | 6                      |
| 5.    | Особенности полемической речи. Культура спора                                                                          | 2      | 4                      |
|       | Итого:                                                                                                                 | 10     | 26                     |

## **Краткое содержание учебной дисциплины**

### **Раздел 1. «Риторика как учение об ораторском искусстве. Предмет и задачи риторики. Из истории возникновения и развития науки об ораторском искусстве»**

#### **Тема 1. 1. «Что такое риторика? Знание или вдохновение. Как научиться говорить?»**

Риторика – наука об ораторском искусстве и об эффективном публичном общении. Риторика, или ораторское искусство, – одна из самых древних гуманитарных дисциплин. Предмет риторики – текст, который необходимо создать и произнести.

Риторика зародилась в эпоху классической античности. С эпохи Средневековья риторика стала обязательным предметом в школе и в университете. В XX веке риторика получает новую задачу: понять, как слово влияет на человека.

Со времен античности базовой стала категория риторического идеала в системе ценностей общества. Основные категории и дефиниции для неориторики, то есть риторики в XX веке, – коммуникативный эффект и коммуникативная неудача.

#### **Тема 1.2. «Речевой портрет современного оратора. Я ГОВОРЮ»**

В публичном выступлении важен не только текст речи, но и образ, имидж ратора, его обаяние. Обаяние – это способность заражать адресата своим духовным внутренним миром. Когда оратор владеет своим обаянием, он может больше сказать слушателю. В восприятии оратора важную роль играет соотношение риторического пафоса, логоса и этоса. На основании этого соотношения выделяют рационально-логический, философский, эмоционально-интуитивный, художественно-образный типы ораторов. На основании цели оратора, когда он выходит к аудитории, выделяют конструктивный, демагогический и популистский типы ораторов.

### **Раздел 2. «Виды красноречия»**

#### **Тема 2.1. «Сферы коммуникации и ораторская речь. Виды красноречия по сфере применения, их краткая характеристика»**

Сферы публичной коммуникации. Виды красноречия в разных сферах публичной коммуникации. Виды красноречия в разных сферах публичной коммуникации. Социально-политическое красноречие, его особенности. Судебное (юридическое) и академическое красноречие. Духовное красноречие. Социально-бытовое красноречие

#### **Тема 2.2. «Виды речи по цели выступления и их жанры»**

Понятие целевой установки речи. Классификация ораторских речей по цели выступления. Информационная речь. Убеждающая речь. Призывающая к действию речь. Торжественная речь. Риторические жанры речей по цели выступления

Понятие риторического жанра. Жанровая характеристика различного вида публичных выступлений.

### **Раздел 3. «Основные этапы подготовки к публичному выступлению»**

#### **Тема 3.1. «Этап инвенции»**

Этап замысла речи: во время этого этапа возникает тема речи, определяется ее предмет (например, проблема глобального потепления или соблюдение антиэпидемиологической безопасности). Риторические задачи этапа инвенции.

#### **Тема 3.2. «Этап диспозиции»**

Это этап композиционного построения речи. Композиция – расположение всех частей в тексте и их целесообразное соотношение. Виды вступления. Приёмы, используемые в вводной части ораторской речи. Основная часть публичного выступления, ее виды. Виды заключения ораторской речи.

#### **Тема 3.3. «Этап элокуции»**

Элокуция как риторический канон. Приёмы стимулирования внимания и интереса

слушателей. Элокутивные средства языка. Редактирование речи.

#### **Тема 3.4. «Этап мемория. Этап акцио»**

Этап мемория. Этап акцио. Акустико-артикуляционные качества речи. Интонационные выразительные средства в публичном выступлении. Невербальные средства общения и их использование в публичной речи.

### **Раздел 4. «Аргументация и ее виды»**

#### **Тема 4.1. «Что делает текст убедительным?»**

Доказательность и убедительность речи, их соотношение. Аргументация риторическая и логическая. Ораторские приемы доказательной речи.

#### **Тема 4.2. «Виды аргументов»**

Аргументы к существу дела и к человеку. Логические и естественные доказательства как разновидности аргументации к существу дела. Дедукция, индукция и логическая дефиниция как логические доказательства. Виды естественных доказательств. Аргументы к человеку: доводы к пафосу и доводы к этосу. Типология аргументации. Подтверждающая и опровергающая аргументация. Типы опровержения. Односторонняя и двусторонняя аргументация. Восходящая, нисходящая и гомерическая аргументация.

### **Раздел 5. «Особенности полемической речи. Культура спора»**

#### **Тема 5.1. «Искусство спора»**

Спор: понятие и функции. Виды ведения спора: диалектика, эристика и софистика. Конструктивный и деструктивный спор. Виды спора по тематике и целям. Особенности дискуссии, диспута, полемики и дебатов. Стратегии и тактики спора как формы организации коммуникации. Типы дебатирующих риториков. Корректные тактические приемы убеждения и доказательства. Активные и пассивные инициативные приемы и приемы-реплики. Условия корректности. Некорректные тактические приемы (доводы к силе, довод к отрицательной оценке, подмена тезиса, отвлечение от предмета спора, перекладывание бремени доказательства на оппонента и др.).

## **Пәннің қысқаша мазмұны**

**Бөлім 1. «Шешендік өнер шешендік ілім ретінде. Шешендік өнердің пәні мен міндеттері. Шешендік өнер ғылымының пайда болуы мен даму тарихынан»**

**Тақырып 1. 1. «Шешендік өнер дегеніміз не? Білім немесе шабыт. Сөйлеуді қалай үйренуге болады?»**

Шешендік өнер – шешендік өнер және көпшілікпен тиімді қарым-қатынас жасау туралы ғылым. Шешендік өнер немесе шешендік өнер – ежелгі гуманитарлық ғылымдардың бірі. Шешендік өнердің пәні – жасалуы және айтылуын қажет ететін мәтін.

Риторика классикалық антикалық дәуірде пайда болды. Орта ғасырлардан бастап шешендік өнер мектепте және университетте міндетті пәнге айналды. XX ғасырда риторика жаңа міндет алады: сөздің адамға қалай әсер ететінін түсіну.

Ежелгі дәуірден бастап қоғамның құндылықтар жүйесінде риторикалық идеал категориясы негізгі болды. Неореторика, яғни XX ғасырдағы риториканың негізгі категориялары мен анықтамалары коммуникативті әсер және коммуникативті сәтсіздік болып табылады.

#### **Тақырып 1.2. Қазіргі диктордың сөйлеу портреті. МЕН АЙТАМЫН»**

Шешендік өнерде сөздің мәтіні ғана емес, шешендік тұлғаның бейнесі, образы, оның сүйкімділігі де маңызды. Шарм – адресатқа өзінің рухани ішкі дүниесін жұқтыру қабілеті. Сөйлеуші өзінің сүйкімділігіне ие болғанда, ол тыңдаушыға көбірек айта алады.

Сөйлеушінің қабылдауында риторикалық пафос, логос және этос арақатынасы маңызды рөл атқарады. Осы арақатынас негізінде шешендердің рационалды-логикалық, философиялық, эмоционалды-интуитивтік, көркемдік-бейнелі түрлері ажыратылады. Сөйлеушінің аудиторияға бару мақсатына қарай конструктивті, демагогиялық және популистік спикерлер типтері ажыратылады.

## **2-бөлім «Шешендік өнердің түрлері»**

**Тақырып 2.1. «Қарым-қатынас және шешендік өнер саласы. Шешендік сөздің қолданылу саласы бойынша түрлері, олардың қысқаша сипаттамасы»**

Қоғамдық коммуникацияның салалары. Қоғамдық коммуникацияның әртүрлі салаларындағы шешендік сөздердің түрлері. Қоғамдық коммуникацияның әртүрлі салаларындағы шешендік сөздердің түрлері. Қоғамдық-саяси шешендік, оның ерекшеліктері. Сот (құқықтық) және академиялық шешендік. Рухани шешендік. Әлеуметтік және тұрмыстық шешендік

**Тақырып 2.2. «Сөйлеу мақсатына қарай сөйлеу түрлері және олардың жанрлары»**

Сөйлеудің мақсатты қойылымы туралы түсінік. Шешендік сөздердің сөйлеу мақсатына қарай жіктелуі. Ақпараттық сөйлеу. Сенімді сөйлеу. Әрекетке шақыру сөзі. Салтанатты сөз. Шешендік сөздің сөйлеу мақсатына қарай риторикалық жанрлары

Риторикалық жанр туралы түсінік. Көпшілік алдында сөйлеудің әртүрлі түрлерінің жанрлық ерекшеліктері.

**Секция 3. «Шешендік өнерге дайындықтың негізгі кезеңдері» 3.1-тақырып. «Өнертабыс кезеңі»**

Сөйлеу концепциясы кезеңі: бұл кезеңде сөз тақырыбы туындайды, оның тақырыбы анықталады (мысалы, жаһандық жылыну мәселесі немесе эпидемияға қарсы қауіпсіздікті сақтау). Өнертабыс кезеңінің риторикалық міндеттері.

## **Тақырып 3.2. «Бөлу кезеңі»**

Бұл сөйлеудің композициялық құрылысының кезеңі. Композиция – мәтіндегі барлық бөліктердің орналасуы және олардың сәйкес қатынасы. Кіру түрлері. Қолданылатын техникалар сөзінің кіріспе бөлімінде. Шешендік өнердің негізгі бөлігі, оның түрлері. Шешендік сөздің қорытындылау түрлері.

## **Тақырып 3.3. «Айту кезеңі»**

Шешендік сөз риторикалық канон ретінде. Тыңдаушылардың зейіні мен қызығушылығын ояту техникасы. Тілдің шешендік құралдары. Сөйлеуді өңдеу.

## **Тақырып 3.4. «Еске алу кезеңі. Әрекет кезеңі»**

Еске алу кезеңі. Әрекет кезеңі. Сөйлеудің акустикалық-артикуляциялық қасиеттері. Көпшілік алдында сөйлеудегі интонациялық мәнерлеу құралдары. Қарым-қатынастың вербалды емес құралдары және олардың көпшілік алдында сөйлеуде қолданылуы.

## **4-бөлім. «Аргументация және оның түрлері»**

### **Тақырып 4.1. Мәтінді нанымды ететін не?**

Сөздің дәлелділігі мен нанымдылығы, олардың өзара байланысы. Аргумент риторикалық және логикалық. Дәлелді сөйлеудің шешендік техникасы.

### **Тақырып 4.2. «Аргументтердің түрлері»**

Істің мәніне және адамға дәлелдер. Логикалық және табиғи дәлелдемелер істің

мәнін дәлелдеудің бір түрі ретінде. Дедукция, индукция және логикалық анықтама логикалық дәлелдер ретінде. Табиғи дәлелдемелердің түрлері. Адамға дәлелдер: пафосқа дәлелдер және этосқа дәлелдер. Аргументтердің типологиясы. Аргументтерді қолдау және теріске шығару. Тергеу түрлері. Бір жақты және екі жақты пайымдау. Өсу, кему және Гомерлік аргументация.

## **Секция 5. «Полемикалық сөйлеудің ерекшеліктері. Дау мәдениеті»**

### **Тақырып 5.1. «Таласу өнері»**

Дау: түсінігі және функциялары. Дауласудың түрлері: диалектика, эристика және софистика. Конструктивті және деструктивті дау. Тақырыбы және мақсаты бойынша дау түрлері. Талқылау, дау-дамай, дау-дамай және пікірталас ерекшеліктері. Даулардың стратегиялары мен тактикасы коммуникацияны ұйымдастыру формалары ретінде. Дебат риторларының түрлері. Сендіру мен дәлелдеудің дұрыс тактикасы. Белсенді және пассивті бастама әдістері мен сигналдары. Дұрыстық шарттары. Дұрыс емес тактика (күш аргументтері, теріс бағалау үшін дәлел, тезисті ауыстыру, дау тақырыбынан алшақтау, дәлелдеу ауыртпалығын қарсыласқа аудару және т.б.).